

ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА СРЕДНИЯ И ДРЕБЕН БИЗНЕС В ЗЕМЕДЕЛИЕТО ЧРЕЗ РАЗВИТИЕ НА АГРАРЕН ТУРИЗЪМ

Иван Килимперов

*Аграрен университет – Пловдив, факултет „Икономика“, кат. „Туризъм“
4000 гр. Пловдив, България
e-mail: kilimperov@abv.bg*

RESTORATION OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESS IN AGRICULTURE THROUGH THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL TOURISM

Ivan Kilimperov

*Agricultural University – Plovdiv, Faculty of Economics
4000 city of Plovdiv, Bulgaria
e-mail: kilimperov@abv.bg*

ABSTRACT

Small and medium-sized business is considered the "backbone" of each economic activity. Due to its specificities, to a large extent this maxim does not apply to agriculture. On the other hand it is one of the main economic activities and source of income for rural areas in Bulgaria. This largely requires the search of opportunities for recovery of small and medium-sized family-run business in agriculture in Bulgaria.

In this connection, the purpose of this report is to display some major guidelines in the development of agricultural tourism connected with the improvement of financial and economic indicators of family farms. In this regard, the structure necessary for the implementation of these proposals is also considered.

Key words: *agricultural tourism, family business, opportunities.*

През последните години често се говори за „възраждане“ на средния и дребен бизнес у нас като „гръбнак“ на икономиката. Тази негова форма почти липсва и в селското стопанство. През годините на прехода бяха проведени няколко аграрни реформи, които доведоха до дуалната структура в българското селско стопанство. Освен това силно се разви и търговията, в резултат на което се обособи своеобразен бум на хранителните вериги и хипермаркети. Всичко това направи реализацията особено на плодове и зеленчуци от българските производители изключително трудно начинание. Налице е естествен „отлив“ на младите хора от селскостопанските дейности. Наблюдава се известно увеличение на проектите за развитие на селското стопанство по различните мерки, но порочните практики изобилстват (особено по програма „Млад фермер“).

В тази връзка са необходими спешни мерки за преодоляване на този отлив и стабилизиране на финансово-икономическите показатели на средните фамилни ферми, което неминуемо води след себе си и до създаването на възможности за преодоляване на демографската криза в българските села.

Създадени бяха и показатели за дефиниране на малките и средни стопанства. За целите на настоящия доклад обаче се приема друга теза. Акцентът е не върху икономическите единици на стопанството, а върху работните места, които се създават и основната насоченост на фермата. На тази база, като средна фамилна ферма се възприема такава, създаваща постоянна заетост на минимум двама души¹ и е изцяло стокова. Малките стопанства ще се характеризират като полу-стокови и създаващи постоянна заетост на един човек.

¹ Изключение тук правят фермите, ориентирани към зърнопроизводството, поради високата степен на механизация на процесите.

За да се изведат възможностите на аграрния туризъм като фактор за възраждането на дребния и среден бизнес в селското стопанство е необходимо да се изведат и някои от основните проблеми на производителите. На базата на литературен анализ, неформални интервюта и наблюдения², могат да се визират следните (без претенции за пълна изчерпаемост на проблема):

➤ Разпокъсаност на площите – поради неуспешните опити за комасация на земеделските площи е налице изключителна разпокъсаност на площите, което затруднява пространствената оптимизация на стопанствата. Този проблем до голяма степен е причина и за:

1) невъзможност за автоматизиране на част от процесите – поради малките площи е невъзможно оптимално натоварване на съществуващата агротехника, което прави закупуването ѝ неизгодно;

2) занижаване на агрофона вследствие на сравнително ниска степен на механизация;

3) повишаване на трудовите разходи и себестойността на произведената продукция;

4) неправилен сеитбооборот – поради липса на достатъчно площи е невъзможно провеждането на правилен сеитбооборот; при някои производства се преминава към интензификация, което пък води до драстично влошаване на вкусовите качества на произведената продукция;

➤ Липса на диверсификация – голяма част от производителите определят като проблем и „липсата на резервен план“.

➤ Високи цени на основните консумативи – горива, семена, препарати за растителна защита, торове и др.

➤ Ограничения при достъпа на пазара и трудности при реализацията на произведената продукция; нерегламентиран внос.

➤ Липса на правила по отношение на браншовите организации.

➤ Трудности при обезпечаването на трудовите процеси с допълнително наети работници.

➤ Затруднен достъп до фондовете за целево субсидиране, ведно с наличните порочни практики в тази област и липса на регионален подход при разпределянето им и други.

В голяма степен възможности за преодоляване на част от посочените проблеми се крият в развитието на аграрен туризъм. За друга част от проблемите обаче са необходими и адекватни управленски и законови промени.

Възможностите, които разкрива аграрният туризъм могат да се изведат, разкривайки основните насоки на неговото развитие и чрез значението му. От една страна той може да се разглежда като алтернативен източник на доходи. Чрез предлагането на агротуристически услуги заетите в областта имат възможност да капитализират части от имуществото си и да осъществят диверсификация на основната си икономическа дейност – селското стопанство³.

Освен това развитието на аграрния туризъм подпомага директния контакт с потребителите, което се свързва с по-лесната реализация на произведената продукция. Дори при наличие на регистриран туристически обект е възможна и реализацията на домашно произведени храни и консерви. При наличие на чуждестранни туристи е възможно и част от продукцията да бъде изнесена и извън граница.

Аграрният туризъм подпомага и изграждането и утвърждаването на търговска марка на произведените във фермата продукти, което при равни други условия измества кривата на търсене на дясно и нагоре. Това само по себе си води и до повишаване на жизнеността на

² Към настоящия етап авторът е заместник председател на Управителния съвет на Пловдивска земеделска камара.

³ Станков, Владимир, Гергана Станкова-Данева. Аграрен туризъм. Пловдив, акад. изд. на Аграрния университет, 2008.

селскостопанската ферма⁴. Продуктът на съответната ферма започва да става разпознаваем и търсен в търговската мрежа. Добрата организация на агроатракциите във фермата допълнително стимулира този процес, превръщайки преживяванията във фермата в траен позитивен спомен.

В немалка степен развитието на аграрен туризъм може да съдейства и за разрешаване на проблема с площите. Превръщайки фермата си в атракция за туристите, фокусът на икономическата дейност може да се измести към туризма. Тук може да се приложи и чуждестранния опит, залагайки на агротуристическата анимация:

- изграждане на царевични лабиринти;
- развитие на конна и лечебна езда;
- разходки с изрисувани каруци;
- изграждане на детски кътове с различни животни;
- активно включване на посетителите в работните процеси;
- закупуване на част от насажденията и / или животните във фермата – възможно е гостите условно да закупят част от насажденията и животните в съответната ферма, като поемат разходите по отглеждането им, а продукцията от съответното растение или животно остава за тях;

- возене в сено, развитие на селски трапези и редица други.

Друга възможност, която разкрива аграрният туризъм е акцент върху определени производства (вкл. породи животни), при които страната ни има някои предимства и сериозен опит и традиции. Това само по себе си стимулира развитието на професионалните пътувания в областта на селското стопанство – пътувания на селскостопански производители с цел проследяване и изучаване на традициите в определени производства.

За развитието на посочените дейности и разрешаването на част от проблемите на селскостопанските производители са необходими и конкретни промени в аграрната политика на страната. Възможно е част от социалните плащания приоритетно да бъдат обвързани с отрасъла. Например, хората, които са на социални помощи и нямат здравословни проблеми, могат да изработват изискуемия трудов норматив часове не в общински предприятия и кметства, а в частния бизнес, приоритетно в селското стопанство в средните и малки ферми. Така на базата на създаваната от тях добавена стойност ще се подпомагат селскостопанските производители, респ. средния и дребен бизнес в селското стопанство.

Необходимо е и въвеждането на регионален подход при разпределението на субсидиите в селското стопанство. При него приоритетно и с най-висока ставка следва да се субсидират (както за района, така и за страната за съответното производство) тези производства, които са характерни и отговарят на почвено-климатичните условия за съответния район.

Необходимо също така да се създаде и закон за браншовите организации. Целта е да има една национално представителна организация, в която да има представители на всички направления. Така ще се преустанови практиката „силният за деня“ да определя „правилата на играта“. Като база може да послужи издадения с Указ № 23 от 1912 г. Закон за земеделска камара. По подобие на японските структури – именно регионалните структури на една национално представителна организация на селскостопанските производители в България следва да поемат и контрола по развитието на агротуристическите дейности.

ЛИТЕРАТУРА

1. Закон за земеделска камара. Обн. ДВ бр. 108 от 1912 г., с. 5 – 7.
2. Станков, Владимир, Гергана Станкова-Данева. Аграрен туризъм. Пловдив, акад. изд. на Аграрния университет, 2008.
3. Чаянов, Александр В. Организация крестьянского хозяйства. М., Экономика, 1980.

⁴ Чаянов, Александр В. Организация крестьянского хозяйства. М., Экономика, 1980.